

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ประเทศใดมีประชากรที่ ได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องและทั่วถึง ประเทศนั้นก็จะประสบความสำเร็จในทุกด้านไม่ว่าในด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะการพัฒนาประเทศไม่ว่าในด้านใดต้องอาศัย กำลังคนเป็นสำคัญและกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการพัฒนากำลังคนก็คือกระบวนการทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527 : 1)

การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน ให้คงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ ประกอบอาชีพตามควรแก่วัยและความสามารถได้ และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 1) การประถมศึกษาเป็นการศึกษาสำหรับคนจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา ประชาชนมักจะไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อไปจนจบชั้นมัธยม ส่วนใหญ่ออกจากโรงเรียนประถมศึกษาไปประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงชีพ การศึกษาเล่าเรียนอย่างมี ระเบียบแบบแผนจึงได้จากโรงเรียนประถมศึกษาเท่านั้น สำหรับประเทศที่เจริญก้าวหน้าแล้ว การ ประถมศึกษาก็มีความสำคัญมาก เพราะนักเรียนทุกคนจะสามารถศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนมัธยม ศึกษาและสถานศึกษาประเภทอื่นในระดับสูงขึ้นไป จำเป็นจะต้องมีรากฐานการศึกษาที่ดีมีคุณภาพมา จากโรงเรียนประถมศึกษา (บุญชม ไชยโกษี 2511 : 7)

กรุงเทพมหานครเป็นหน่วยงานหนึ่งที่จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้แก่เยาวชนใน

กรุงเทพมหานคร โดยสำนักการศึกษาเป็นผู้รับนโยบายการจัดการศึกษาในระดับนี้ ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดจำนวน 427 โรงเรียน ห้องเรียนจำนวน 8,018 ห้องเรียน ครูจำนวน 12,535 คน นักเรียนจำนวน 243,714 คน ในปีการศึกษา 2531 มีเด็กในเกณฑ์บังคับจำนวน 80,568 คน แจ้งเข้าเกณฑ์จำนวน 65,566 คน เข้าเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครจำนวน 30,170 คน คิดเป็นร้อยละ 46.01 ของจำนวนนักเรียนที่แจ้งเข้าเรียน และคิดเป็นร้อยละ 37.45 ของจำนวนเด็กในเกณฑ์บังคับ (สำนักการศึกษา 2531 : 1 - 2)

สำนักการศึกษา (2517 : 2 - 3) ได้ติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครตั้งแต่ปีการศึกษา 2522 เป็นต้นมาเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร จากการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างต่อเนื่องทุกปีกับนักเรียนกลุ่มเดียวกันตั้งแต่ปีการศึกษา 2524 - 2526 พบว่าคะแนนเฉลี่ยในระดับโรงเรียนระหว่างคะแนนสูงที่สุดกับคะแนนต่ำสุดของทุกกลุ่มประสบการณ์ในทุกปีการศึกษามีความแตกต่างกันอย่างมาก ในปีการศึกษา 2529 สำนักการศึกษาได้ประเมินผลสำเร็จในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครแยกเป็นรายชั้นเรียนโดยประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแต่ละชั้นเทียบกับเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. เกณฑ์การประเมินระดับบุคคล นักเรียนที่จะได้รับการประเมินว่า "ผ่านเกณฑ์" ในสมรรถภาพใดจะต้องได้คะแนนในสมรรถภาพนั้น ตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป
2. เกณฑ์ประเมินระดับสมรรถภาพ สมรรถภาพที่จะได้รับการประเมินว่า "ผ่านเกณฑ์" จะต้องมีจำนวนนักเรียนที่ทำข้อสอบได้ผ่านเกณฑ์ ตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไปของจำนวนนักเรียนทั้งหมด
3. เกณฑ์ประเมินระดับกลุ่มประสบการณ์ วิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่จะได้รับการประเมินว่า "ผ่านเกณฑ์" จะต้องมีจำนวนสมรรถภาพที่ผ่านเกณฑ์ตั้งแต่ร้อยละ 75 ขึ้นไปของจำนวนสมรรถภาพที่มีอยู่ในวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์นั้น
4. เกณฑ์การประเมินผลสำเร็จรวม โรงเรียนที่จะได้รับการประเมินว่า "ประสบผลสำเร็จ" จำต้องมีผลการประเมินรายกลุ่มประสบการณ์ในระดับผ่านเกณฑ์ทุกกลุ่มประสบการณ์ (สำนักการศึกษา 2529 : 6 - 7)

ผลการประเมินการจัดการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งใช้แบบทดสอบวัดผลปลายภาคเรียนที่สร้างโดยคณะกรรมการจัดทำข้อสอบวัดผลปลายภาคเรียนของกรุงเทพมหานครในปีการศึกษา 2530 พบว่ามีโรงเรียน 47 โรงเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในระดับผ่านเกณฑ์ทุกกลุ่มประสบการณ์มีโรงเรียน 321 โรงเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในระดับผ่านเกณฑ์ไม่ครบทุกกลุ่มประสบการณ์ และมีโรงเรียน 58 โรงเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในระดับผ่านเกณฑ์ทุกกลุ่มประสบการณ์ (เอกสารอัดสำเนาแสดงผลการประเมินการจัดการสอนของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร)

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการจัดการศึกษานั้น ครูเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญยิ่ง นับได้ว่าบทบาทของครูเป็นบทบาทหัวใจสำคัญของประเทศชาติทีเดียว (สุนีย์ สินธุเดชะ 2527 : 6) ครูเป็นตัวจักรสำคัญที่จะเกื้อหนุนให้การศึกษาบรรลุผลตามเป้าหมาย ถ้าครูบกพร่องไปแม้ว่าองค์กรอื่น ๆ จะดีสักเพียงใดก็ตาม การจัดการศึกษาก็ล้มเหลวอย่างแน่นอน (ทวีโภค เกษมศรี 2518 : 1) บทบาทของครูเป็นบทบาทความสำคัญในฐานะเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพของประชากรของประเทศ (ประसान มาลากุล ณ อยุธยา 2527 : 9)

ด้วยบทบาทที่สำคัญของครูที่มีต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาจึงมีผู้สนใจทำการศึกษาเพื่อค้นหาคุณสมบัติของครูที่มีประสิทธิภาพ เช่น เซวง ชีนประโคน (2528 : 85) ศึกษาพบว่า ตัวประกอบที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท ตามการรับรู้ของครู ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สำคัญที่สุดคือ ตัวประกอบด้านขวัญและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน สำนักการศึกษา (2527 : 83) พบว่าขวัญและกำลังใจของครูมีอิทธิพลทางบวกต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนโดยส่วนรวมของนักเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร พัชรินทร์ จินดาหลวง (2530 : 94 - 96) ทำการศึกษาต่อเกี่ยวกับขวัญในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1. ตัวแปรที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อขวัญในการปฏิบัติงาน ได้แก่ สภาพในการปฏิบัติงานมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน บุคลิกภาพของครูใหญ่ด้านความรับผิดชอบทัศนคติต่อชุมชนรอบ ๆ โรงเรียน ทัศนคติต่อเพื่อนร่วมงาน บุคลิกภาพของครูใหญ่ด้านการมีอำนาจอิทธิพล ทัศนคติต่อโรงเรียน
2. ตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อขวัญในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ทัศนคติต่อวิชาชีพ
3. ตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อมต่อขวัญในการปฏิบัติงาน ได้แก่ สภาพชุมชนรอบ ๆ โรงเรียน บุคลิกภาพของครูใหญ่ด้านการเข้าสังคม บุคลิกภาพของครูใหญ่ด้านความมั่นคงทางอารมณ์ สภาพแวดล้อมทางบ้าน ระยะเวลาดำรงตำแหน่งของผู้บริหาร งานรับผิดชอบนอกเหนือการสอน ความรับผิดชอบในครอบครัวของครู เงินเดือน ภูมิลำเนาเดิม อายุราชการ ตำแหน่ง จำนวนห้องเรียนที่สอน อายุ ขนาดของโรงเรียน

อารี สวรรค์วานิช (2521 : 122) พบว่าครูประจำบาลในจังหวัดสุโขทัยที่มีระดับเงินเดือนสูงจะมีขวัญดีกว่าครูที่มีระดับเงินเดือนต่ำ ครูที่มีอายุราชการมากมีขวัญดีกว่าครูที่มีอายุราชการน้อย และครูที่มีวุฒิปริญญาตรีมีขวัญในอันดับต่ำที่สุด

อรนรรณ วีระกะรัส (2523 : 38 - 39) พบว่าวุฒิ วันลา อายุ ประสบการณ์การสอน และเพศของครู มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับผลงานวิจัยของกองวิชาการ สำนักงานการศึกษา (2527 : 92) ที่พบว่าประสบการณ์การสอน คุณวุฒิของครู มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร และผลงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2527 : 23 - 35) ที่พบว่า อายุ และวุฒิของครูมีความสัมพันธ์กับการเลื่อนขั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในทุกภาค

การบริหารการศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษามากโดยครูใหญ่หรือผู้อำนวยการโรงเรียนจะเป็นผู้รับหน้าที่ในการบริหารโรงเรียน มีความใกล้ชิดกับครูมากที่สุด ครูใหญ่หรือ

ผู้อำนวยการโรงเรียนจึงเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้นประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวได้ดังที่ โกลด์แฮมเมอร์ กล่าวว่าคุณภาพของการศึกษาระดับประถมศึกษาขึ้นอยู่กับความสามารถของครูใหญ่ ครูใหญ่เป็นเช่นไรโรงเรียนก็เป็นเช่นนั้น ครูใหญ่จะต้องมองเห็นและใช้ความสามารถของผู้ร่วมงาน เป็นผู้กระตุ้นผู้ร่วมงานให้เกิดความเชื่อมั่น ความร่วมมือ (Goldhamer. 1967 : 40) ครูใหญ่เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการจัดการศึกษา เป็นอย่างยิ่งเพราะครูใหญ่เป็นตัวจักรสำคัญในการบริหารโรงเรียน ให้ดำเนินไปสู่จุดประสงค์ (กัญญา สาทร 2526 : 382) จากผลงานวิจัยของ กองวิชาการ สำนักการศึกษา (2527 : 81 - 85) พบว่า การอบรมเพิ่มเติมหลักสูตรนักบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานคร เจตคติต่ออาชีพครู คุณวุฒิระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า หัวหน้าสถานศึกษาเพศหญิงมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประสิทธิภาพการเป็นหัวหน้าสถานศึกษา อายุราชการ ภาวะเกี่ยวกับบุตร และประสิทธิภาพการสอน มีความสัมพันธ์ทางลบกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สำหรับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนเอง พบว่า อายุ เพศ จำนวนวันมาเรียน มีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ตัวแปรที่เกี่ยวกับโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ พื้นที่ของโรงเรียน ส่วนขนาดห้องเรียน อัตราส่วนนักเรียนต่อครู มีความสัมพันธ์ทางลบกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ อรรถพรณ วีระกะลัส (2523 : 38 - 39) พบว่า เพศ สถิติการมาเรียนของนักเรียน อัตราส่วนของนักเรียนต่อครู 1 คน และขนาดของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เกียรติ อัมพรายณ์ และคณะ (2526 : 144) พบว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กต่ำกว่าโรงเรียนขนาดปกติ พนม พงษ์ไพบูลย์ (2525 : 85) พบว่า อัตราส่วนนักเรียนต่อครูที่เหมาะสมคือครู 1 คน ต่อนักเรียน 22 - 24 คน สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 14) พบว่า อัตราส่วนนักเรียนต่อครูมีความสัมพันธ์กับความสามารถพื้นฐานของนักเรียน

กรุงเทพมหานครมีนโยบายที่จะปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานครให้มีคุณภาพทัดเทียมกัน (สำนักการศึกษา 2531 : 3) แต่จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทาง

การเรียนดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นพบว่ามี ความแตกต่างกันมาก ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาลักษณะ ของผู้บริหาร ครู นักเรียน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ ผ่านเกณฑ์และไม่ผ่านเกณฑ์เพื่อจะได้ทราบเกี่ยวกับลักษณะด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์และ ไม่ผ่านเกณฑ์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร ให้มีคุณภาพทัดเทียมกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของผู้บริหาร ครู นักเรียน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครที่ผ่านเกณฑ์กับไม่ผ่านเกณฑ์
2. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของผู้บริหาร ครู นักเรียน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครที่ผ่านเกณฑ์กับไม่ผ่านเกณฑ์

ตัวแปรที่นำมาศึกษา

จากการศึกษาจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยคัดเลือกตัวแปร ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้บริหาร ครู นักเรียน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเพื่อนำมาศึกษา ดังนี้

1. ตัวแปรเกี่ยวกับผู้บริหาร ได้แก่
 - 1.1 เพศ
 - 1.1 คุณวุฒิ
 - 1.3 อายุ
 - 1.4 ประสบการณ์การเป็นผู้บริหาร
 - 1.5 การอบรมเพิ่มเติมหลักสูตรนักบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานคร
 - 1.6 ทักษะคติต่อวิชาชีพครู

2. ตัวแปรเกี่ยวกับครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
 - 2.1 อายุ
 - 2.2 จำนวนปีที่สอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนนั้น ๆ
 - 2.3 ฐานะทางเศรษฐกิจ
 - 2.4 วันลาในปีการศึกษา 2530
 - 2.5 ขวัญในการปฏิบัติงาน
 - 2.6 ทักษะคติต่อวิชาชีนครู
 - 2.7 ทักษะคติต่อเพื่อนร่วมงาน
 - 2.8 ทักษะคติต่อโรงเรียน
 - 2.9 ทักษะคติต่อชุมชนรอบโรงเรียน
 - 2.10 ทักษะคติต่อบุคลิกภาพของครูใหญ่
 - 2.11 มนุษย์สัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน
 - 2.12 สมรรถภาพครู
3. ตัวแปรเกี่ยวกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
 - 3.1 อายุ
 - 3.2 จำนวนวันมาเรียน
4. ตัวแปรเกี่ยวกับโรงเรียน
 - 4.1 อัตราส่วนของครูเพศหญิงต่อครูทั้งหมด
 - 4.2 อัตราส่วนของครูที่มีวุฒิปริญญาตรีต่อครูทั้งหมด
 - 4.3 อัตราส่วนของครูที่สอนในวิชาที่ตนเองถนัดต่อครูทั้งหมด
 - 4.4 อัตราส่วนของนักเรียนเพศหญิงต่อนักเรียนทั้งหมด
 - 4.5 อัตราส่วนของห้องเรียนต่อนักเรียน
 - 4.6 อัตราส่วนของครูต่อนักเรียน
 - 4.7 อัตราส่วนของพื้นที่ใช้สอยต่อนักเรียน
 - 4.8 การมีมูลนิธิ

- 4.9 สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน 4 ด้าน คือ
- 4.9.1 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
 - 4.9.2 ด้านนโยบายและการบริหาร
 - 4.9.3 ด้านโอกาสความก้าวหน้า
 - 4.9.4 ด้านลักษณะการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชาชั้นต้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะ โรงเรียนที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้รับการประเมินในระดับผ่านเกณฑ์ทุกกลุ่มวิชา กับไม่ผ่านเกณฑ์ทุกกลุ่มวิชาเท่านั้น
2. ตัวแปรที่ศึกษาเป็นตัวแปรที่สัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับตัวแปรที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. ประชากรเป็นโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 105 โรงเรียน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

เกณฑ์ หมายถึงมีนักเรียนอย่างน้อยร้อยละ 60 สามารถทำคะแนนได้ตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไปในแต่ละพฤติกรรมการสอบและสามารถทำได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ของจำนวนพฤติกรรมในแต่ละวิชา

โรงเรียน หมายถึงโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ในระดับผ่านเกณฑ์ทุกวิชาและไม่ผ่านเกณฑ์ทุกวิชาจำนวน 105 โรงเรียน

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนที่ผลสัมฤทธิ์ทาง

การเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้รับการประเมินในระดับผ่านเกณฑ์และไม่ผ่านเกณฑ์

ครู หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ได้รับการประเมินในระดับผ่านเกณฑ์กับไม่ผ่านเกณฑ์

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2530 ในชั้นเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับผ่านเกณฑ์และไม่ผ่านเกณฑ์

ขวัญในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึก ท่าที และสภาพของจิตใจในการปฏิบัติงาน แสดงออกให้ประจักษ์โดยทางพฤติกรรม อันเป็นปฏิกริยาต่อสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ผลของขวัญที่เกิดขึ้นจะสังเกตได้จากพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานในด้านความกระตือรือร้น ความมั่นใจ ความพอใจ ความตั้งใจ หรือความอดุสาหะในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของงานและเป้าหมายของหน่วยงาน

ทัศนคติต่อวิชาชีพครู หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่ออาชีพครู ในการที่โต้ตอบ หรือแสดงพฤติกรรมต่อวิชาชีพครูไปในทางที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในด้านต่าง ๆ

ทัศนคติต่อเพื่อนร่วมงาน หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อเพื่อนร่วมงานไปในทางที่รู้สึกชอบหรือไม่ชอบ หรือมีพฤติกรรมต่อเพื่อนร่วมงานไปในทางที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในความคิดต่าง ๆ และด้านการกระทำ การแสดงออกต่าง ๆ

ทัศนคติต่อโรงเรียน หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อโรงเรียนไปในทางที่รู้สึกชอบหรือไม่ชอบของครูที่มีต่อโรงเรียน ในด้านความคิดเห็นโดยทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับโรงเรียนและด้านการแสดงออก หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

ทัศนคติต่อชุมชนรอบ ๆ โรงเรียน หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อชุมชนไปในทางที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย กับสภาพชุมชนนั้น

ทัศนคติต่อบุคลิกภาพของผู้บริหาร หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อลักษณะเฉพาะหรือพฤติกรรมส่วนตัวของครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ ซึ่งสามารถแสดงออกให้เห็น หรือวัดเป็นความถี่พฤติกรรมนั้นได้ ซึ่ง ลีโอนาร์ด วี กอร์ดอน (Leonard V. Gordon) แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1. ลักษณะการมีอำนาจอิทธิพล (Ascendancy) ได้แก่ ลักษณะพฤติกรรม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีอำนาจอิทธิพลในด้านคำพูด หรือคำสั่ง มีความคล่องตัว กระฉับกระเฉง มีความมั่นใจในการตัดสินใจอย่างอิสระ ชอบเป็นผู้นำในการอภิปราย หรือกิจกรรมของกลุ่ม เป็นผู้ที่เชื่อถือได้

2. ลักษณะความรับผิดชอบ (Responsibility) ได้แก่ ลักษณะพฤติกรรมที่มีความเพียรพยายามและตั้งใจปฏิบัติงาน จดจ่อกับงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ หรือมุ่งมั่นในงานที่กระทำ เป็นคนที่ไวใจได้ รับผิดชอบงานอย่างจริงจัง

3. ลักษณะความมั่นคงทางอารมณ์ (Emotional Stability) ได้แก่ ลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่มีอารมณ์ที่เหมาะสม อารมณ์หนักแน่น มั่นคง สุขุม เยือกเย็น และทำตนให้เป็นอิสระจากความวิตกกังวล

4. ลักษณะการเข้าสังคม (Sociability) ได้แก่ ลักษณะของพฤติกรรมเกี่ยวกับการเข้าร่วมสมาคมกับผู้อื่นได้อย่างดี การชอบสมาคม ชอบคบเพื่อน หรือชอบล้อมด้วยผู้คน ชอบทำงานร่วมกับกลุ่ม เป็นที่พอใจของกลุ่มหรือสมาคม

มนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหาร ครูกับคณะครู ความสัมพันธ์ระหว่างคณะครูในสถานศึกษานั้นทั้งสองฝ่ายทำงานร่วมกันอย่างฉันท์มิตร ไม่ข้อขัดแย้ง หรือแตกแยกกัน มีความยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง ลักษณะของสถานที่ทำงาน ห้องนักครู อาคารเรียน

ห้องเรียน สวัสดิการ มีเพียงพอเหมาะสม และสะดวกสบาย รวมทั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยให้มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ตลอดจนมีการสื่อสารอย่างทั่วถึง

นโยบายและการบริหาร หมายถึง การมีส่วนร่วม เสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นในกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียน ความพอใจในกฎ ระเบียบ นโยบายและการบริหารงานของโรงเรียน

โอกาสความก้าวหน้า หมายถึง ความเป็นไปได้ที่จะได้รับการสนับสนุนในสิ่งที่ดี ในการปฏิบัติงานของครู เช่น การพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนขึ้นเงินเดือน การเลื่อนตำแหน่ง การได้รับการสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ตลอดจนการสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในด้านความรู้ เช่น ให้ศึกษาต่อ อบรม ประชุม และอื่น ๆ

ลักษณะการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชาชั้นต้น หมายถึง พฤติกรรมการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชาที่มีตำแหน่งสูงกว่าผู้ตอบหนึ่งขั้นขึ้นไป ในที่นี้ถ้าผู้ตอบเป็นหัวหน้าหมวดผู้บังคับบัญชาชั้นต้นคือ ผู้บริหาร และผู้ช่วย และถ้าผู้ตอบเป็นครูปฏิบัติการสอนในหมวดวิชาผู้บังคับบัญชาชั้นต้นคือ หัวหน้าหมวดวิชา ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดเล็กไม่มีหัวหน้าหมวด หรือหัวหน้าสายผู้บังคับบัญชาชั้นต้น หมายถึง ผู้บริหาร ซึ่งแสดงออกให้ประจักษ์โดยทางพฤติกรรม ได้แก่ การมอบหมายงาน การประสานงาน การมีมนุษยสัมพันธ์ มีลักษณะเป็นผู้นำที่ดี ส่งเสริมความรู้สมรรถภาพของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ดูแลและจัดหาวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน

สมรรถภาพของครู หมายถึง ทักษะในการปฏิบัติงานของครูซึ่งจะมีผลทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนากิจด้านสติปัญญา สังคมและอารมณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อทราบลักษณะของผู้บริหาร ครู นักเรียนและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

ประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครที่ผ่านเกณฑ์กับไม่ผ่านเกณฑ์

2. เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับลักษณะของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครที่ผ่านเกณฑ์กับไม่ผ่านเกณฑ์

3. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร ให้มีคุณภาพทัดเทียมกัน

4. เพื่อเป็นสารสนเทศสำหรับผู้บริหารโรงเรียนในการปรับปรุงลักษณะที่สำคัญของครูนักเรียน และโรงเรียน